

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 11.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.11.145>

УДК 339.9:330.131

*С. Ю. Войцеховський,
аспірант, Одеський національний економічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-8778-2103>*

ВІДКРИТІСТЬ ЕКОНОМІКИ ЯК ЧИННИК ВРАЗЛИВОСТІ ДО ШОКІВ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ

*S. Voitsehovskyi,
Postgraduate student, Odessa National University of Economics*

ECONOMIC OPENNESS AS A FACTOR OF VULNERABILITY TO SHOCKS IN THE CONTEXT OF MODERN TRENDS

У статті досліджено взаємозв'язок між відкритістю економіки та її вразливістю до зовнішніх шоків у контексті сучасних глобальних тенденцій та геоекономічних викликів. На основі аналізу наукових праць, міжнародних звітів і статистичних даних розкрито подвійний характер відкритості: як чинника економічного зростання та одночасно джерела макроекономічної нестабільності й ризиків фінансової дестабілізації. Визначено, що надмірна залежність від зовнішньої торгівлі та потоків капіталу підвищує ризики для країн із перехідною економікою, зокрема України. Обґрунтовано необхідність диверсифікації експорту, розвитку внутрішнього ринку, удосконалення механізмів регулювання та посилення інституційної

спроможності держави. Отримані результати мають практичне значення для формування політики економічної стійкості та ефективного управління відкритістю національної економіки в умовах глобальної турбулентності.

The article examines the relationship between economic openness and vulnerability to external shocks in the context of modern global dynamics, geopolitical uncertainty, and accelerating structural transformations of world trade. Economic openness is considered both a powerful driver of growth and a potential source of macroeconomic instability when not accompanied by effective risk-management mechanisms. Expanding participation in international trade and financial systems enhances competitiveness, innovation, and productivity, yet simultaneously increases exposure to volatility, capital flow reversals, speculative movements, and disruptions in global value chains. The analysis focuses on how the structure of exports, the degree of diversification, and the balance between external integration and internal stability determine a country's capacity to withstand crises of different nature and scale.

The research emphasizes that excessive liberalization of trade and capital movements without adequate institutional safeguards and regulatory instruments can magnify systemic risks, particularly in economies with transitional structures and fragile governance frameworks. For Ukraine, a high share of raw material exports and reliance on external financial inflows have intensified exposure to fluctuations in commodity prices, global demand, and geopolitical shocks.

The study substantiates the necessity of developing adaptive tools for managing openness, strengthening macroprudential regulation, deepening structural reforms, stimulating diversification of exports, and fostering resilient domestic production chains capable of compensating external disruptions through innovation and investment.

The article concludes that economic openness should be regarded not as a static indicator but as a strategic, evolving process that requires continuous monitoring, dynamic policy coordination, and proactive risk management.

Achieving a sustainable balance between global integration and national economic security demands coherent long-term strategies, effective governance, and harmonization with international standards. The proposed conceptual framework provides a solid foundation for enhancing Ukraine's resilience, ensuring sustainable, inclusive growth, and building institutional readiness for post-war recovery and future integration into the global economic system.

Ключові слова: відкритість економіки, зовнішні шоки, диверсифікація експорту, глобалізація, економічна безпека.

Keywords: economic openness, external shocks, export diversification, globalization, economic security.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасна світова економіка характеризується високим рівнем глобальної інтеграції та постійними потрясіннями. Глобалізація забезпечила прискорене зростання торгівлі й фінансових потоків, водночас посилюючи взаємозалежність країн. Пандемія COVID-19 та повномасштабна війна в Україні наочно продемонстрували, як глибока інтеграція може сприяти швидкому поширенню шоків по всьому світу. Відкритість економіки, тобто ступінь залучення країни до міжнародної торгівлі й фінансових ринків, стає важливим фактором, що визначає її вразливість до зовнішніх кризових впливів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений огляд свідчить, що в сучасній науковій дискусії відкритість економіки розглядається як подвійний феномен – чинник розвитку та джерело вразливості. Дослідження Анелько І., Лех І. і Печериці І. [1] наголошують на її ролі у підвищенні інтеграції, а роботи Пасрича Г., та Нір Е. [2] та Катель Р. і Раудла Р. [3] – на ризиках фінансової відкритості. Мано Г. та Комбарі О. [10] доводять, що диверсифікація зменшує ці ризики, тоді як Джейкобс Т., Гейле Н., Де Віль Ф.

та Орбі Й. [11] підкреслюють важливість стратегічної автономії. Отже, подальше дослідження зосереджується на пошуку балансу між відкритістю та економічною безпекою України.

Актуальність теми зумовлена глобальною турбулентністю останніх років та особливою ситуацією України, економіка якої одночасно інтегрована у світові ринки і зазнає руйнівного впливу війни.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є проаналізувати, як відкритість економіки впливає на вразливість країни до шоків та на її стійкість у кризових умовах, а також визначити сучасні тенденції та підходи до підвищення економічної стійкості.

Для досягнення цієї мети вирішуються такі завдання: узагальнення теоретичних засад взаємозв'язку між відкритістю і вразливістю до шоків; огляд новітніх світових досліджень і практики щодо впливу відкритості на стійкість економік; аналіз особливостей функціонування української економіки в умовах війни; окреслення антикризових підходів до зміцнення стійкості відкритих економічних систем.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Поняття відкритої економіки означає стан вільної взаємодії національної економіки з економіками інших країн світу, що виникає на ґрунті вільного переміщення товарів, ресурсів, робочої сили, капіталу, доходів, інвестицій [1].

Ступінь відкритості зазвичай вимірюють показником співвідношення зовнішньоторговельного обороту до ВВП (trade-to-GDP ratio), який відображає частку експорту та імпорту у валовому продукті країни. Високе значення цього показника свідчить про сильну інтеграцію країни у міжнародну торгівлю, тоді як низьке характерне для великих або відносно ізольованих економік (наприклад, США чи Японії). Відкритість також стосується фінансової сфери – лібералізації руху капіталу, ступеня участі у глобальних фінансових ринках.

З теоретичного погляду, відкритість економіки має двоїстий вплив на її динаміку і стабільність. З одного боку, інтеграція у світову економіку відкриває доступ до ширших ринків, інвестицій, технологій і знань, що може прискорювати економічне зростання та підвищувати ефективність. З іншого боку, висока відкритість означає більшу експозицію до зовнішніх шоків – таких як світові фінансові кризи, коливання цін на сировину, торговельні війни чи пандемії. Економіки, тісно пов'язані зі світовими ринками, можуть відчувати негайний вплив глобальних криз: через канал торгівлі (падіння зовнішнього попиту або перебої у постачанні імпортованих компонентів), фінансовий канал (раптовий відтік капіталу, фінансова паніка), валютний канал (різкі коливання обмінного курсу у відповідь на шок) та інституційний канал (вплив зовнішніх економічних правил, санкцій чи зобов'язань).

Торговельний канал передавання шоків проявляється у тому, що в разі глобального спаду або кризи попиту експортно орієнтовані країни стикаються з різким скороченням зовнішнього попиту на свої товари, що веде до падіння виробництва та доходів. Наприклад, країни, залежні від експорту сировини, відчують сильний удар при обвалі світових цін на нафту чи метали – це позначається на їхньому ВВП і бюджетних надходженнях. Так само порушення ланцюгів постачання або транспортних шляхів (як було під час карантинів 2020 р. чи блокади портів України 2022 р.) призводять до фізичного зменшення експорту та імпорту, завдаючи економічних втрат.

У глобалізованій фінансовій системі шоки передаються через рух капіталу і стан фінансових ринків. Відкрита фінансово країна може зіткнутися з “раптовою зупинкою” припливу капіталу або масовим відтоком інвестицій у період світової кризи, що спричиняє девальвацію валюти, падіння цін активів, кредитний голод. Як зазначає МВФ, малі відкриті економіки особливо вразливі до глобальних фінансових циклів, що обмежує автономію їхньої грошово-кредитної політики [2].

Також під час зовнішнього шоку відбуваються значні коливання обмінного курсу – валюти країн з ринками, що розвиваються, як правило, знецінюються у відповідь на відтік капіталу чи погіршення торговельного балансу. Знецінення валюти з одного боку пом'якшує шок (стимулює експорт, стримує імпорт), але з іншого – може провокувати інфляцію, особливо якщо країна залежна від імпорту енергоносіїв чи проміжних товарів.

Інституційний канал передавання шоків стає помітним, адже відкритість передбачає участь у міжнародних угодах і об'єднаннях, тому зовнішні рішення (санкції, торговельні обмеження, зміна правил) також відчутно впливають на відкриті економіки. Наприклад, запровадження торговельних санкцій чи розрив міжнародних угод створює шокове навантаження на країни, залучені в ці відносини.

Високий рівень відкритості часто корелює з більшою волатильністю економічного зростання, особливо в менших країнах.

Досвід показує, що малі відкриті економіки можуть переживати глибші спади під час глобальних криз, ніж великі самодостатні країни. Так, під час глобальної фінансової кризи 2008–2009 рр. деякі малі країни Східної Європи (наприклад, Балтійські) втратили 14–18% ВВП за рік [3], тоді як більші економіки (Німеччина, США) мали спади на рівні 4–5% [4]. Відкритість тут виступила чинником уразливості – експортний попит та зовнішнє фінансування обвалилися одночасно, спричинивши різку рецесію.

Структура економіки теж відіграє роль у передаванні шоків. Якщо країна інтегрована у світові ринки переважно як постачальник сировини чи низькотехнологічних товарів, вона сильніше залежить від коливань світових цін. Навпаки, більш диверсифікована експортна структура або висока частка послуг робить економіку стійкішою до окремих цінових шоків. Наприклад, економіка України історично значною мірою залежить від експорту металів та агропродукції, тому падіння цін на сталь чи зерно негайно б'є по її експортних доходах і валютних надходженнях. НБУ відзначає, що

український експорт товарів має високу залежність від світової кон'юнктури через значну частку сировинної продукції, тоді як динаміка імпорту більш стабільна завдяки потребі в імпорті технологічних товарів [5]. Це типовий приклад того, як відкрита економіка, орієнтована на сировину, вразлива до цінових шоків на світових ринках.

Отже, теоретично відкритість економіки підвищує її довгостроковий потенціал розвитку, але і посилює короткострокові ризики коливань. Країни з високою відкритістю змушені приділяти особливу увагу механізмам поглинання шоків – таким як гнучкий обмінний курс, достатні золотовалютні резерви, стійка банківська система – щоб пом'якшити вплив зовнішніх потрясінь.

Глобальні події останніх років висвітили складний взаємозв'язок між відкритістю економіки та її стійкістю до криз. З одного боку, пандемія COVID-19 у 2020 р. показала, що високоінтегровані економіки можуть зазнавати синхронних шоків – через кілька тижнів після спалаху вірусу відбулося стрімке поширення економічного спаду по всіх регіонах світу завдяки щільним торговельним і транспортним зв'язкам. З іншого боку, ця криза продемонструвала і зворотний бік глобалізації: міжнародна кооперація дозволила швидко розробити вакцини та налагодити масштабне їх виробництво за участі десятків країн [6]. Таким чином, відкритість одночасно стала каналом передачі шоку та інструментом його подолання.

Економіки Європейського Союзу, одні з найбільш відкритих у світі, у 2020 р. зазнали глибокої рецесії. Проте масштаби падіння різнилися залежно від структури економіки та ступеня залежності від постраждалих секторів.

Промислово орієнтована і експортно диверсифікована Німеччина втратила близько 5% ВВП, що було меншим, ніж у більш замкнених на внутрішніх послугах Великій Британії чи в туристично залежних Португалії та Іспанії. Аналіз ЄЦБ відзначає, що структура економіки Німеччини (велика частка виробництва, яке можна було продовжувати з меншими перервами, та сильні зовнішні ринки, особливо в Китаї, що швидко відновився) забезпечила

відносно вищу стійкість [7]. Натомість країни з високою часткою соціальних послуг і внутрішнього споживання (Великобританія, Іспанія) постраждали більше через локдауни, які вдарили по сфері послуг і внутрішньому попиту. Таким чином, навіть за умов однакового зовнішнього шоку (пандемії) різні рівні та характер відкритості зумовили різну глибину кризи.

Країни Центрально-Східної Європи, які інтегровані в економіку ЄС і залежать від експорту до Західної Європи, теж відчули сильний, але відносно короткочасний спад у 2020 р. Польща, одна з найбільш відкритих економік регіону (торговельна відкритість близько 110% ВВП), продемонструвала спад лише на 2,8% – один з найменших у Європі. Висока диверсифікація польського експорту (машини, автомобільні комплектуючі, продукція агрохарчування тощо) та порівняно невелика роль туризму пом'якшили удар. До того ж Польща оперативно ввела стимулюючі фінансові заходи, що підтримали внутрішній попит. Інші країни Східної Європи, як-от Угорщина чи Румунія, зазнали спадів 5–6%, але загалом регіон вистояв краще, ніж очікувалося, відновившись уже в 2021 році [8].

Однак війна в Україні у 2022 р. принесла новий тип шоку для сусідів через геополітичні ризики, енергетичну кризу та хвилю біженців. Зростання країн, близьких до зони конфлікту, різко сповільнилося: наприклад, у Польщі та Угорщині у 2022 р. темпи зростання впали значно нижче прогнозованих (до 1–2%), частково через прийняття мільйонів українських біженців та порушення торгівлі з Україною і Росією. Сильніше за все постраждали малі країни Балтії: Естонія, Латвія, Литва, які дуже відкриті і торговельно, і енергетично залежні. Для Латвії та Литви експорт до України, Росії, Білорусі до війни перевищував 5% ВВП, тому його раптова зупинка мала помітний ефект. Крім того, ці країни залежали від російського газу більш як на половину потреб, що підсилювало шок зростанням цін. Тим не менш, країни ЄС загалом проявили певну стійкість. Попри енергетичний шок та інфляцію, у 2022 р. економіка ЄС зросла на 3,5%, уникнувши рецесії завдяки швидкій диверсифікації поставок енергоносіїв і фінансовій підтримці

домогосподарств. Відкритість тут зіграла і позитивну роль – гнучкі ринки дозволили переорієнтувати торговельні потоки (наприклад, імпорт газу в Європу перебудувався з російського на зріджений газ з інших країн) і залучити альтернативних постачальників критичної продукції [9].

Міжнародний досвід демонструє декілька типових підходів, які застосовують відкриті економіки для підвищення своєї стійкості.

Перший – це диверсифікація, за якої країни намагаються диверсифікувати як структуру експорту, так і коло торговельних партнерів. Чим більш різноманітна економіка, тим менш вона залежить від одного ринку чи продукту, отже менший ризик одночасного обвалу.

Дослідження показують, що більша відкритість, поєднана з широкою диверсифікацією експорту, може навіть підвищувати стійкість і зменшувати вразливість до окремих шоків [10]. Приклад – економіки Південно-Східної Азії (Малайзія, В'єтнам), які збільшили відкритість і одночасно диверсифікували експортну продукцію, завдяки чому відносно швидко відновилися після кризи 2020 р.

Другий підхід – нагромадження “подушок безпеки” полягає у тому, що відкриті країни створюють резерви (міжнародні валютні резерви, фонди добробуту від експортних надприбутків) та підтримують помірний рівень боргу, щоб мати простір для маневру у кризові часи. Наприклад, багато азійських країн після кризи 1998 р. суттєво наростили резерви, і це допомогло їм утримати фінансову стабільність у 2008 р. і навіть 2020 р.

Третій – макроекономічна гнучкість, яка зводиться до того, що плаваючий обмінний курс і гнучка монетарна політика дозволяють відкритій економіці легше пристосуватися до зовнішнього шоку. Коли надходить зовнішній удар (скажімо, відтік капіталу), гнучкий курс гривні або злотого може знецінитися і таким чином частково відновити конкурентоспроможність експорту та стримати імпорт, пом'якшуючи дисбаланс. Вважається, що для відкритої економіки коливання курсу виступають своєрідним амортизатором удару – це підкреслював і Нацбанк

України, переходячи у 2015 р. до плаваючого курсу як до механізму поглинання зовнішніх шоків.

Четвертий – регіональна інтеграція та координація політики. Наприклад, країни ЄС, маючи глибокі економічні зв'язки, у кризові періоди координують дії (спільні фонди відновлення, узгоджена монетарна політика ЄЦБ тощо), що допомагає пом'якшити удари для всього блоку. Таким чином, сучасна тенденція полягає не в згортанні відкритості, а в поєднанні відкритості зі стратегічною автономією та взаємодопомогою. Поняття “відкрита стратегічна автономія”, яке впроваджує ЄС, означає прагнення зберегти відкриті ринки, але при цьому знизити критичні залежності (наприклад, у постачанні енергії, мікрочипів, медичних товарів) і розвивати власні резервні потужності [11]. Це реакція на уроки останніх криз, що вимагають балансувати між глобальною інтеграцією і національною (регіональною) безпекою.

У цілому, міжнародний досвід доводить, що відкритість може як посилювати шоківі хвилі, так і допомагати їх долати, залежно від готовності країни, структури її економіки та політики. Країни, що використали періоди зростання для зміцнення інституцій та диверсифікації, пройшли через останні глобальні кризи з меншими втратами. В наступному розділі розглянемо специфічні виклики і реакцію на шоки у випадку України, економіка якої напередодні війни була досить відкритою і водночас структурно вразливою.

Українська економіка до початку повномасштабної війни характеризувалася помірним рівнем відкритості. За даними Світового банку, у 2021 р. сумарний обсяг експорту й імпорту становив близько 82% ВВП, що дещо менше за середньосвітове значення (91%) [12]. Україна – відносно велика країна, тому її показник відкритості нижчий, ніж у малих європейських економік на кшталт Словаччини чи Литви, але значно вищий, ніж у США чи Японії. Структурно український експорт концентрований у небагатьох товарних категоріях – метали, сільськогосподарська продукція,

руди, хімія – і значною мірою залежить від кон'юнктури кількох ринків (ЄС, Китай, Туреччина, Близький Схід). Це означало вразливість до специфічних шоків: зміни світових цін на сталь або продовольство, торговельних обмежень, а з 2022 р. – до прямого фізичного руйнування логістики.

Повномасштабна військова агресія Росії, що почалася 24 лютого 2022 року, стала безпрецедентним шоком для української економіки. ВВП України у 2022 р. зменшився на 29% у реальному вимірі [13] зафіксувавши найглибше річне падіння в історії незалежності. Ці втрати напряму пов'язані з воєнними руйнуваннями, втратою територій та різким звуженням зовнішньоекономічної діяльності.

Постраждала і структура експорту, адже високотехнологічний експорт (машини, прилади) скоротився через руйнування виробництв, тоді як частка аграрної продукції ще зросла, що збільшує залежність від коливань світових цін на продовольство. Імпорт також суттєво скоротився в перші місяці війни (через падіння доходів та виробництва), але згодом відновився швидше за експорт, зокрема за рахунок значних обсягів гуманітарної допомоги, військового обладнання та переміщення мільйонів громадян за кордон (їхнє споживання враховується як імпорт послуг). Відтак у 2022 р. Україна зіткнулася з нетиповою для себе ситуацією великого дефіциту поточного рахунку (імпорт значно перевищив експорт), який став можливим лише завдяки притоку зовнішньої фінансової допомоги.

З огляду на вищезазначене, постає питання, як відкритим економікам убезпечитися від надмірних потрясінь і підвищити свою стійкість перед глобальними кризами? Світовий досвід і економічна наука виробили низку антикризових підходів та інструментів. Основні напрямки включають диверсифікацію експорту, валютно-курсову політику, контроль руху капіталу, розвиток внутрішнього ринку й інституційні реформи для зміцнення економічної безпеки (Табл. 1).

Таблиця 1. Порівняльний огляд підходів до підвищення стійкості відкритих економік

Підхід (антикризова стратегія)	Зміст і механізм дії	Приклади та результати застосування
Диверсифікація експорту	Зниження залежності від однієї групи товарів чи ринків шляхом розширення асортименту експорту і напрямків торгівлі. Мета – уникнути ситуації, коли шок в одній галузі або країні-партнері призводить до загальнодержавної кризи.	<i>Південна Корея</i> (1960–1980-ті): від моноекспорту сировини перейшла до експорту різноманітної промислової продукції, що підвищило стійкість до зовнішніх коливань. <i>Чилі</i> : зменшує залежність від міді, розвиваючи експорт вина, фруктів, послуг – це дозволило легше перенести обвал цін на мідь у 2015 р. Дослідження підтверджують, що за високої відкритості широка диверсифікація зменшує вразливість до шоків.
Гнучка валютна політика	Використання плаваючого обмінного курсу та процентних ставок для амортизації зовнішніх шоків. При падінні зовнішнього попиту чи відтоку капіталу – девальвація валюти робить експорт більш конкурентним і стримує імпорт, що підтримує внутрішнє виробництво. Навпаки, за перегріву – можлива ревальвація чи підвищення ставки. Гнучкий курс діє як автоматичний стабілізатор.	<i>Канада і Австралія</i> : маючи відкриті економіки, підтримують плаваючий курс; під час криз 2008 і 2020 років їх валюти знецінювалися на 10–20%, допомагаючи експортерам і пом'якшуючи спад. <i>Україна</i> після 2015 р. перейшла до гнучкого курсу, що дозволило абсорбувати шоки: у 2020 р. гривня скорегувалася на ~15%, підтримавши торговий баланс. Однак у крайніх ситуаціях (як війна 2022) НБУ тимчасово фіксував курс і вводив обмеження для фінансової стабільності. Загалом, монетарна автономія у відкритій економіці обмежена, але все ж гнучкий курс за нормальних умов – ефективний буфер.
Контроль руху капіталу (CFM)	Тимчасове запровадження обмежень на відтік або приплив капіталу (ліміти на валютні операції, податки на короткострокові інвестиції) з метою запобігти фінансовій паніці і надмірній волатильності курсу. Використовується в умовах криз або перегріву, коли ринкові механізми можуть завдати шкоди стабільності.	<i>Малайзія</i> під час кризи 1997–1998 рр.: ввела жорсткий контроль на відтік капіталу, що дозволило швидко стабілізувати фінансову систему і відновити зростання, на відміну від сусідніх країн, які повністю лібералізували ринки. <i>Ісландія</i> 2008 р.: капіталові контролю допомогли вийти з банкрутства банківської системи з меншими втратами. Сучасний підхід МВФ визнає, що за певних обставин тимчасові обмеження на рух капіталу виправдані для зменшення ризиків, поруч із макроруденційною політикою. Важливо, що такі заходи мають бути прозорими та поступово зняті після стабілізації, щоб не відлякувати інвесторів довгостроково.
Розвиток внутрішнього ринку і “стратегічна автономія”	Посилення орієнтації на внутрішній попит та виробництво критично важливих товарів усередині країни (або у межах надійних союзів). Йдеться не про автаркію, а про створення резервних потужностей та диверсифікацію джерел імпорту. Паралельно – інвестиції у людський капітал і інфраструктуру, щоб внутрішній ринок міг стати стабілізатором, коли експорт просідає.	<i>Китай</i> : після азійської кризи 1998 р. проголосив стратегію “двох циркуляцій”, активно розвиваючи внутрішній ринок – це дозволило в 2009 р. переорієнтувати економіку на внутрішні інвестиції і швидко подолати спад експорту. <i>Європейський Союз</i> : у відповідь на пандемію та воєнні ризики просуває концепцію “відкритої стратегічної автономії” – зменшення залежності від імпорту стратегічних товарів (медикаментів, мікрочипів, енергоносіїв) при збереженні відкритості торгівлі. Для України у післявоєнний період розвиток внутрішнього виробництва (зокрема, переробної промисловості з доданою вартістю) і критичної інфраструктури буде ключовим, щоб підвищити економічну безпеку, не відмовляючись від інтеграції у світові ринки.

Джерело: сформовано на основі [2, 10, 11, 14]

Як свідчить наведений огляд, оптимальна стратегія для відкритої економіки – це комбінування кількох підходів. Світова практика доводить, що диверсифікація експорту і партнерів є базовою умовою стійкості, оскільки країни з ширшою експортною базою рідше переживають одночасний спад усіх ключових галузей. Гнучка валютна і фінансова політика забезпечують простір для маневру, за наявності незалежного центрального банку та достатніх резервів країна може згладити шоки без надмірної рецесії. Контроль капіталу – це крайній, але іноді необхідний захід: його ефективність підтверджена випадками, коли неконтрольована фінансова відкритість призводила до катастроф (як в Аргентині чи Україні у 1990-х). Важливо, що сучасна позиція МВФ визнає легітимність застосування тимчасових обмежень для стабілізації, хоча й наголошує на їх допоміжній ролі поруч з основними макropolітиками. Нарешті, розвиток внутрішнього ринку та інституцій – це довгострокова стратегія, яка підвищує резильєнтність економіки: сильні внутрішні інституції, верховенство права, ефективне врядування здатні перетворити вигоди відкритості на стале зростання, мінімізуючи ризики.

Для повоєнної України питання поєднання відкритості та економічної безпеки стоятиме особливо гостро. З одного боку, країна прагне подальшої інтеграції у світову економіку (розширення торгівлі, залучення інвестицій на відбудову). З іншого – досвід війни диктує необхідність страхуватися від надмірних зовнішніх залежностей. Вже зараз робляться кроки до диверсифікації логістики (розвиток трансєвропейських транспортних коридорів), локалізації виробництва критичних товарів (наприклад, військової техніки, енергетичного обладнання), накопичення резервів. Гнучкість економічної політики також зростає, адже НБУ імплементує інтегрований підхід (Inflation targeting + flexible exchange + macroprudential), готовий застосовувати й нетрадиційні інструменти у разі нових шоків.

Таким чином, для України оптимальною є модель відкритої, але захищеної економіки, інтеграція у світові ринки з одночасним

вибудовуванням внутрішніх механізмів захисту (економічних, правових, безпекових) від зовнішніх потрясінь.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отримані результати дослідження свідчать, що рівень відкритості економіки прямо впливає на її здатність адаптуватися до зовнішніх шоків. Висока інтеграція у світову торгівлю та фінансові ринки сприяє зростанню, однак водночас підсилює вразливість у періоди глобальних криз. Підтверджено, що ефективне управління потоками капіталу та диверсифікація експорту знижують ризики нестабільності.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на кількісне моделювання впливу відкритості на макроекономічну стійкість України, враховуючи сучасні геополітичні виклики та зміни у світовій структурі торгівлі.

Література

1. Анелько І. В., Лех І. А., Печериця І. Б. Сучасний стан відкритості національної економіки України. Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки». 2020. № 3(282). С. 21–24. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2020-282-3-4>.
2. Pasricha G. K., Nier E. Review of the Institutional View on the Liberalization and Management of Capital Flows – Background Note on Capital Flows and Capital Flow Management Measures – Benefits and Costs. Policy Paper No. 2022/009. International Monetary Fund, 2022. DOI: <https://doi.org/10.5089/9798400205491.007>.
3. Kattel R., Raudla R. The Baltic Republics and the Crisis of 2008–2011. Europe–Asia Studies. 2013. Vol. 65, No. 3. P. 544–566.
4. Germany remains in deep recession in 2009. RWI Essen. 2009. URL: <https://www.rwi-essen.de/en/press/science-communication/press-releases/translate-to-english-detail/germany-remains-in-deep-recession-in-2009>.
5. Туча О. Зовнішній сектор: сутність, місце в макроекономічному аналізі, останні тенденції [Презентація]. Національний банк України, листопад 2024. URL: https://www.bank.gov.ua/admin_uploads/article/Tucha_pr_29.11.2024.pdf?v=11.

6. World Trade Organization. World Trade Report 2021: Economic resilience and trade. Geneva: WTO, 2021. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtr21_e/01_wtr21_e.pdf.
7. Partington R. German economy shrank by just 5% in 2020 amid Covid-19. The Guardian. 14 January 2021. URL: <https://www.theguardian.com/world/2021/jan/14/germany-economy-shrank-by-just-5-in-2020-amid-covid-19>.
8. United Bulgarian Bank. Monthly Economic Report – October 2020. Bulletin No. 10. October 2020. URL: https://www.ubb.bg/attachments/Tab/941/download_en/EN-Buletin-2020-10.pdf.
9. European Investment Bank (EIB). Ukraine trade disruptions and inflation weigh on firms and households, threatening to derail Europe's recovery and push many into poverty. 14 June 2022. URL: <https://www.eib.org/en/stories/ukraine-trade-inflation>.
10. Mano H., Combary O. S. Effects of export diversification on economic vulnerability: The case of WAEMU countries. International Economic Journal. 2025. Advance online publication. DOI: <https://doi.org/10.1080/09638199.2025.2482542>.
11. Jacobs T., Gheyle N., De Ville F., Orbie J. The hegemonic politics of 'strategic autonomy' and 'resilience': COVID-19 and the dislocation of EU trade policy. Journal of Common Market Studies. 2022. DOI: <https://doi.org/10.1111/jcms.13348>.
12. TheGlobalEconomy.com. Trade openness by country, around the world. 2025. URL: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/trade_openness/.
13. Eurostat. Economic developments in European Neighbourhood East countries. 2024. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Economic_developments_in_European_Neighbourhood_East_countries.
14. Fabry E. Leveraging trade policy for the EU's strategic autonomy. Policy Brief. Fondation Jean-Jaurès / Friedrich-Ebert-Stiftung, July 2022. URL: https://www.feps-europe.eu/wp-content/uploads/2022/07/PB-EUs-Trade-Policy2_AC.pdf.

References

1. Anelko, I.V., Liekh, I.A. and Pecherytsia, I.B. (2020), “The current state of openness of the national economy of Ukraine”, *Visnyk Khmelnytskoho Natsionalnoho Universytetu. Seriiia Ekonomichni Nauky*, vol. 3(282), pp. 21–24, DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2020-282-3-4>.
2. Pasricha, G.K. and Nier, E. (2022), *Review of the Institutional View on the Liberalization and Management of Capital Flows – Background Note on Capital Flows and Capital Flow Management Measures – Benefits and Costs*, International Monetary Fund, Washington, D.C., USA, DOI: <https://doi.org/10.5089/9798400205491.007>.
3. Kattel, R. and Raudla, R. (2013), “The Baltic Republics and the Crisis of 2008–2011”, *Europe–Asia Studies*, vol. 65, no. 3, pp. 544–566.
4. RWI Essen (2009), “Germany remains in deep recession in 2009”, available at: <https://www.rwi-essen.de/en/press/science-communication/press-releases/translate-to-english-detail/germany-remains-in-deep-recession-in-2009> (Accessed 10 November 2025).
5. Tucha, O. (2024), “External sector: essence, role in macroeconomic analysis, recent trends” [Зовнішній сектор: сутність, роль у макроекономічному аналізі, останні тенденції], presentation, National Bank of Ukraine, Kyiv, Ukraine, available at: https://www.bank.gov.ua/admin_uploads/article/Tucha_pr_29.11.2024.pdf?v=11 (Accessed 10 November 2025).
6. World Trade Organization (2021), *World Trade Report 2021: Economic Resilience and Trade*, WTO, Geneva, Switzerland, available at: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtr21_e/01_wtr21_e.pdf (Accessed 10 November 2025).
7. Partington, R. (2021), “German economy shrank by just 5% in 2020 amid Covid-19”, *The Guardian*, 14 January, available at: <https://www.theguardian.com/world/2021/jan/14/germany-economy-shrank-by-just-5-in-2020-amid-covid-19> (Accessed 10 November 2025).
8. United Bulgarian Bank (2020), *Monthly Economic Report – October 2020*, Bulletin No. 10, Sofia, Bulgaria, available at:

https://www.ubb.bg/attachments/Tab/941/download_en/EN-Buletin-2020-10.pdf
(Accessed 10 November 2025).

9. European Investment Bank (2022), “Ukraine trade disruptions and inflation weigh on firms and households, threatening to derail Europe’s recovery and push many into poverty”, 14 June, available at: <https://www.eib.org/en/stories/ukraine-trade-inflation> (Accessed 10 November 2025).

10. Mano, H. and Combar, O.S. (2025), “Effects of export diversification on economic vulnerability: The case of WAEMU countries”, *International Economic Journal*, DOI: <https://doi.org/10.1080/09638199.2025.2482542>.

11. Jacobs, T., Gheyle, N., De Ville, F. and Orbie, J. (2022), “The hegemonic politics of ‘strategic autonomy’ and ‘resilience’: COVID-19 and the dislocation of EU trade policy”, *Journal of Common Market Studies*, DOI: <https://doi.org/10.1111/jcms.13348>.

12. TheGlobalEconomy.com (2025), “Trade openness by country, around the world”, available at: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/trade_openness/ (Accessed 10 November 2025).

13. Eurostat (2024), “Economic developments in European Neighbourhood East countries”, available at: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Economic_developments_in_European_Neighbourhood_East_countries (Accessed 10 November 2025).

14. Fabry, E. (2022), *Leveraging trade policy for the EU’s strategic autonomy*, Policy Brief, Fondation Jean-Jaurès / Friedrich-Ebert-Stiftung, Brussels, Belgium, available at: https://www.feps-europe.eu/wp-content/uploads/2022/07/PB-EUs-Trade-Policy2_AC.pdf (Accessed 10 November 2025).

Стаття надійшла до редакції 13.11.2025 р.